

26 листопада 2021 р., Національна академія Національної гвардії України). Харків: НА НГУ, 2021. С. 4–5.

2. Науково-практичний коментар Кримінального процесуального кодексу України. Зразки процесуальних документів у кримінальному провадженні / за загальною редакцією д.ю.н., професора, заслуженого діяча науки і техніки України Чернявського С.С. Київ: Видавничий дім «Професіонал», 2021. 1292 с.

3. Про оперативно-розшукову діяльність : закон України від 18.02.1992 № 2135-XII із змін. [Електронний ресурс]. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua> (дата звернення 25.01.2022).

4. Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю : закон України від 30. 06. 1993 № 3341-XII із змін. [Електронний ресурс]. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua> (дата звернення 25.01.2022).

5. Про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні : наказ Генеральної Прокуратури України, МВС України, СБ України, Міністерства фінансів України, Адміністрації Державної прикордонної служби України, Міністерства юстиції України від 16.11.2012 № 114/1042/516/1199/936/1687/5. К., 2012. 84 с.

Albul S. V. Formation of an integrated approach to the legislative regulation of the operatively-search activities of the National police of Ukraine. *Actual problems of science and practice*. Abstracts of XIV international scientific and practical conference. Stockholm, Sweden 2020. Pp. 18–22.

Боровик Андрій Володимирович,
проректор з наукової роботи Міжнародного економіко-гуманітарного університету імені академіка Степана Дем'янчука,
кандидат юридичних наук, доцент

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІ КРИМІНАЛІЗАЦІЇ ОБРАЗИ В КРИМІНАЛЬНОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ ЗАРУБІЖНИХ ДЕРЖАВ

Забезпечення ефективної кримінально-правової охорони представників влади від посягань вчинених у зв'язку з їх службовою діяльністю неможливе без якісних правових норм, які встановлюють підстави юридичної відповідальності за відповідні правопорушення. Особливої уваги заслуговує питання про захист їх честі та гідності, а також авторитету органів, яких вони представляють.

Зазначене питання актуальне для нашої держави принаймні з огляду на те, що сьогодні досить поширеними є образи працівників

правоохоронних органів, які залежно від обставин вчиненого кваліфікуються по-різному, а в певних випадках залишаються без належного реагування. Зазвичай, якщо образа вчинена під час погроз або насильства щодо правоохоронців, або опору їм, то вчинене кваліфікується виключно за ст.ст. 342, 345 КК України. Трапляються випадки, коли такі образи в комплексі з іншими ознаками визнають хуліганством. Однак за відсутності в діях правопорушника, який вчинив образу правоохоронця, складу кримінального правопорушення, вчинене кваліфікується як дрібне хуліганство (ст. 173 КУпАП) – нецензурна лайка в громадських місцях, образливе чіпляння до громадян та інші подібні дії, що порушують громадський порядок і спокій громадян та тягнуть за собою накладення штрафу від трьох до семи неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадські роботи на строк від сорока до шістдесяти годин, або виправні роботи на строк від одного до двох місяців з відрахуванням двадцяти процентів заробітку, або адміністративний арешт на строк до п'ятнадцяти діб. У подальшому такі справи про притягнення до адміністративної відповідальності за ст. 173 КУпАП досить часто закривають у зв'язку із закінченням строку накладення адміністративного стягнення, через відсутність в діях складу адміністративного правопорушення (відсутність доказів винуватості). У певних випадках винних звільняють від адміністративної відповідальності у зв'язку з малозначністю вчиненого. В поодиноких ситуаціях судді накладають адміністративне стягнення у виді штрафу (85 грн.).

Такий стан правової охорони правоохоронців від посягань на їх честь, гідність та авторитет варто визнати незадовільним. Це спонукає до пошуку можливих шляхів розв'язання проблеми.

Вивчення зарубіжного досвіду свідчить про те, що образа представника влади у кримінальному законодавстві багатьох держав визнається кримінальним правопорушеннями. Водночас варіанти криміналізації досліджуваного діяння суттєво різняться. Тому варто звернути увагу на особливості відповідних складів кримінальних правопорушень.

По-перше, в КК зарубіжних держав криміналізована як проста образа, так і публічна. Наприклад, у ч. 1 ст. 115 КК Австрії криміналізовано публічну образу або образу перед кількома особами. У певних випадках публічна образа (публічно будь-яким способом або через Інтернет) утворює кваліфікований склад кримінального правопорушення (наприклад, в абз. 2 ч. 1 ст. 361 КК Греції). У ст. 341-біс КК Італії йдеться про образу честі і престижу державної посадової особи в громадському місці або місці, відкритому для публіки та в присутності кількох осіб, а у ст. 99 КК Кіпру – про образу в громадському місці або в місці, яке не є публічним, таким чином або за обставин, що його може почути будь-яка особа в громадському місці.

По-друге, в окремих випадках образа поєднується з іншими кримінально протиправними діяннями. Наприклад, висміюванням, фізичним знуванням, погрозами (ч. 1 ст. 115 КК Австрії), наругою над людиною із застосуванням насильства чи інших методів, або фальсифікацією фактів з метою очорнення іншої людини (ст. 246 КК Китаю).

По-третє, варіанти криміналізації образи різняться залежно від виду норми (йдеться про загальну та спеціальні норми), а також потерпілої особи:

1. В одних випадках кримінальна відповідальність за це діяння встановлена в загальній нормі. Наприклад, у ст. 361 КК Греції, ст. 99 КК Кіпру.

2. У других випадках підстави кримінальної відповідальності встановлені як в загальній, так і спеціальних нормах. Наприклад, в КК Австрії кримінальну відповідальність за образу передбачено у ст. 115, а за публічну образу конституційного представницького органу, збройних сил чи влади – у ст. 116. У КК Албанії образа криміналізована у ст. 119, а образа судді – у ст. 318. У КК Бразилії образу загального потерпілого криміналізовано в ст. 140, а спеціальних (президента, глави іноземного уряду, державного службовця, особи віком від 60 років, особи з інвалідністю тощо) – в ст. 141. У КК Казахстану підстави кримінальної відповідальності за образу містяться у ст. 131, за публічну образу Першого Президента Республіки Казахстан – Єлбаси – у ст. 373, публічну образу депутата Парламенту Республіки Казахстан – у ст. 376, образу представника влади – у ст. 378. У КК Ліхтенштейні кримінальна відповідальність за образу передбачена у ст. 115, а за публічну образу законодавчого органу штату, уряду чи іншого державного органу – у ст. 116.

3. В третій випадках криміналізовано образу лише певних суб'єктів. Наприклад, в КК Білорусі встановлено відповідальність за образу Президента Республіки Білорусь (ст. 368), образу представника влади (ст. 369), образу судді чи народного засідателя (391), образу підлеглим начальника чи начальником підлеглого (ст. 444). § 121 КК Данії містить підстави кримінальної відповідальності за напад з презирством, образою чи іншим образливим обвинуваченням на особу, яка діє відповідно до державних обов'язків чи функцій під час їх здійснення або з нагоди таких обов'язків чи функцій. В КК Естонії наявні підстави кримінальної відповідальності за образу особи, яка перебуває під міжнародним захистом (§ 247), образу представника влади (§ 275), образу суду (§ 305), а в КК Литви – за образу суду чи судді (ст. 232 КК).

По-четверте, окремі спеціальні кримінально-правові заборони стосуються способів вчинення цього діяння. Наприклад, у ст. 148-1 КК Азербайджану криміналізовано наклеп або образу в інформаційному

Интернет-ресурсі з використанням підроблених імен користувача, профілів або облікових записів, у ст. 209 КК Іспанії – серйозні образи, вчинені з використанням реклами; у ч. 2 ст. 373, ч. 2 ст. 376, ч. 2 ст. 378 КК Казахстану – публічні образи з використанням засобів масової інформації чи мереж телекомунікацій.

Мають місце випадки криміналізації образи в межах кваліфікованих чи особливо кваліфікованих складів окремих кримінальних правопорушень. Наприклад, у ст. 332, 333 КК Грузії образа особистої гідності потерпілого є кваліфікуючою ознакою зловживання службовими повноваженнями та перевищення службових повноважень.

Наведене свідчить про те, що правова охорона представників влади у законодавстві зарубіжних держав здійснюється зокрема за допомогою норм КК. Водночас криміналізація відповідних діянь відбувається по-різному: мають місце відмінності у різновидах образи, що пов'язані як з способом, місцем їх вчинення, категорією потерпілих осіб, кількістю та різновидами заборонних кримінально-правових норм, які містять відповідні підстави кримінальної відповідальності, поєднанні образи з іншими кримінально протиправними діяннями, а також місцем цього діяння в системі ознак кримінального правопорушення тощо.

Біленчук Петро Дмитрович,

професор кафедри кримінального права
і процесу юридичного факультету
Національного авіаційного університету,
кандидат юридичних наук, доцент;

Лихова Софія Яківна,

завідувач кафедри кримінального права
і процесу юридичного факультету
Національного авіаційного університету,
доктор юридичних наук, професор;

Малій Микола Іванович,

директор правничої компанії
ТОВ «АЮР-КОНСАЛТИНГ»

ШЛЯХИ РЕФОРМУВАННЯ КРИМІНАЛЬНОЇ КІБЕРПОЛІЦІЇ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ ЦИВІЛІЗАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ

Сьогодні варто зазначити, що 23.11.2001 р. історичною подією для цивілізованого світу стало підписання важливого правничого документу в Будапешті «Конвенції про кіберзлочинність» державами-членами Ради Європи та іншими державами, які усвідомлювали глибокі зміни, спричинені розвитком електронної ери і переходом всіх